

صنعت ارجمند ما، نیاز به پوست‌اندازی دارد

• دکتر ابراهیم اسکندری

یکی از تعاریف خودکفایی، توانایی یافتن جوامع برای تامین نیازهای اساسی خود به‌طور مستقل است. حال چرا این موضوع این‌همه اهمیت یافته است؟! ای‌بسا که به‌دلیل دستیابی به ثبات اقتصادی، توسعه پایدار، کاهش فقر، بهبود سلامت، توانمندی و استقلال، تاب‌آوری در برابر بحران‌ها، نوآوری و کارآفرینی، بهبود زیر ساخت و موارد دیگر... باشد.

حرکت در مسیر خودکفایی در یک صنعت، دارای پیش شرط‌هایی است، به‌طور مثال در این حوزه، سلامت‌محور بودن، مزیت‌های رقابتی‌داشتن، مزیت‌های صادراتی، کاهش ارزبری، حفظ امنیت ملی، اقتصاد مقاومتی و دیگر عوامل می‌تواند به‌عنوانین مختلف طرح شود.

صنعت داروسازی یکی از ارکان اصلی امنیت سلامت و استقلال اقتصادی هر کشور محسوب می‌شود، در سال‌های اخیر، تحریم‌ها و بحران‌های جهانی (مانند پاندمی کووید ۱۹) اهمیت خودکفایی دارویی را بیش از پیش آشکار کرد. به همین دلیل بحث خودکفایی (Self - sufficiency) در صنعت دارو، در اکثر کشورها اهمیت پیدا کرد؛ و حرکت به سمت خودکفایی جدی‌تر از قبل مطرح شد.

با توجه به سیاست‌های کلان در ایران در مورد خودکفایی در صنایع متفاوت، صنعت داروسازی هم از این سیاست مستثنی نبوده است. سوالی که اینک مطرح است این است؛ که در هفتمین دوره نمایشگاه فارمکس، آیا در صنعت داروسازی خودکفا شده‌ایم یا فقط به پیشرفت‌هایی دست یافته‌ایم؟

•

ایران از نظر تعدادی تقریباً ۹۸ درصد محصول نهایی داروی مصرفی خود را تولید می‌کند و ۲ درصد واردات دارد که از نظر ریالی ۱۸ درصد از اندازه بازار ریالی کشور را به خود اختصاص داده است. اینکه ما توانسته‌ایم ۹۸ درصد از داروهای استراتژیک مورد نیاز کشور را تولید کنیم، البته که قابل تقدیر است. اما و البته سوالی دیگر هم مطرح است! آیا این داروها

همراه با کیفیت و قابل رقابت در کلاس جهانی هستند؟ برای پاسخ به این سوال، همواره تردیدهایی وجود داشته است.

بله، رشد صنعت دارو در ایران همراه با توسعه بوده است، ولیکن به نظر می‌رسد این رشد بدون توازن و توسعه مناسب اتفاق افتاده باشد؛ به این معنا که تحولات تکنولوژیکی در صنعت ما آنچنان که باید، چشم‌افسا نبوده است.

نکته دیگر این‌که اندازه بازار دارویی کشور تقریباً ۵ میلیارد دلار است، در سال ۱۴۰۳، در حوزه داروی نهایی و مواد اولیه جانبی ۲/۶ میلیارد دلار واردات داشتیم که این نشان می‌دهد از نظر تراز تجاری اوضاعی مناسب نداریم. از این رقم، ۵۰ درصد آن مربوط و متعلق به حوزه مواد اولیه دارویی، حدواسطها و مواد جانبی بوده است و ۵۰ درصد در حوزه دارو و شیر خشک و ...، بنابراین این اعداد نمایانگرند که صنعت داروی ایران در مسیر خودکفایی؛ آنچنان‌که گفته می‌شود؛ نیست.

•

از منظر دیگر هم می‌توان به خودکفایی و توسعه نگاهی کرد، آن هم مزیت رقابتی برای یک صنعت در داخل کشور است. در صنعت داروسازی، مزیت رقابتی در کشور وجود پتروشیمی است، در نتیجه فرصت‌هایی بسیار گران‌بها در حوزه تولید مواد اولیه دارویی، حدواسطها و مواد جانبی با تکمیل زنجیره ارزش وجود دارد، با این حال آیا توانسته‌ایم از این مزیت به نحو احسن استفاده کنیم؟ پاسخ کاملاً مشخص است: خیر!

با توجه به واردات مواد اولیه و حدواسطها در سال ۱۴۰۳، تقریباً ۸۵ درصد از این واردات از نظر ارزی مربوط به ماده موثره دارویی و ۱۵ درصد مربوط حدواسطهای دارویی است، این داده‌ها نشان می‌دهد تقریباً به‌استثنای اندک مولکول‌های دارویی، تکمیل زنجیره ارزش انجام نشده است، بنابراین در این حوزه قدم‌هایی کافی و یا استراتژیک برنداشته‌ایم.

•

بیانید باز هم از زاویه‌ای دیگر به خودکفایی بنگریم، در جدول زیر، ۱۰ حدواسط دارویی و مواد اولیه دارویی با بیشترین حجم تولید در جهان در سال ۲۰۲۴ را مشاهده می‌کنید، با نگاه به این جدول برداشت این است که در حوزه تولید حدواسطهای دارویی حرفی برای گفتن نداریم و در مقابل در تولید مواد اولیه دارویی به نظر می‌رسد توانسته‌ایم در تولید بهتر عمل کنیم. حداقل قادر بوده‌ایم ۵۰ درصد از مواد اولیه دارویی را از حدواسطهای ۱-N در داخل کشور تولید کنیم.

	API	intermediates
۱	Paracetamol	Para amino phenol
۲	Metformin	Isobutyl benzene
۳	Ibuprofen	Dimethylamine HCl
۴	Amoxicillin	Dicyandiamide
۵	Sulfamethoxazole	۲-Methyl-۵-nitroimidazole
۶	Aspirin	۶-amino penicillic Acid
۷	metamizole/dipyrone	۳-amino-۵-methylisoxazole
۸	Levetiracetam	۲-Bromo-۶-methoxynaphthalene
۹	Gabapentin	۱,۱-cyclohexane diacetic acid anhydride
۱۰	Naproxen	(S)-۲-Aminobutyramide Hydrochloride

برای رشد و توسعه، که احتمالاً و در نهایت به خودکفایی ختم شود، در حال حاضر صنعت ارجمند ما، نیاز به پوست‌اندازی دارد، نیاز است نقشه راهمان به‌روز شود، عمق‌بخشی در حوزه تولید مواد اولیه دارویی به‌ویژه داروهای استراتژیک مانند آنتی‌بیوتیک، همکاری نزدیک صنعت پتروشیمی و دارو و ایجاد مینی‌پلنت‌های پتروشیمی در مقیاس صنعت دارو، توجه به فناوری‌های پیشرفته نظیر بایوسمیلارها، واکسن‌های نو ترکیب، **Cell Therapy**، استفاده از هوش مصنوعی، استفاده از ماشین‌آلات نوین در صنعت دارو و...؛ می‌بینید خیلی کار داریم!

البته تمامی این اقدامات نیازمند تعاملات سازنده بین صنعت و سیاست‌گذار است. خودکفایی در صنعت داروسازی نه‌تنها می‌تواند یک **ضرورت ملی**، بلکه یک **فرصت اقتصادی** باشد. با ممزوج علم، فناوری و مدیریت صحیح، ایران ما می‌تواند به یکی از قطب‌های تولید دارو در منطقه تبدیل شود.

اگر به چنین چشم‌اندازی می‌اندیشید؛ بسم‌الله، خودکفایی عالی است. وگرنه که بدون افقی چنین درخشان، گردیدن حول واژه‌ی خودکفایی و معطل کردن نیروها و هدر دادن انرژی‌ها، همه باطل است.